№ 12—ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 1884

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուանը՝ 5 ռ., երեք ամսուանը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.։ Առանձին համարներով խւրաքանչիւրը 5 կոպէկ։

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիւրակէ եւ տօն օրերից առաւօտեան 11—2 ժամը կէսօրից յետ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով.— Въ ред. газеты «Мегу Айастани», въ Тифлисъ, կամ Redaction de «Meghou Haïastani», à Tiflis. (Caucase).

Խմբագրութեանս ուղղած թէ յօդուածները եւ թէ նամակները պէտք է պարզ դրուած լինին գրողի ստորագրութեամբ եւ հասցէով։ Խմբագրութիւնը կարող է փոփոխել, ուղղել եւ կրճատել յօդուածները։ Խմբագրութիւնը իւր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօդուածները եւ պահում է երկու ամիս մինչեւ ցպահանջ։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ամեն մի բառին 2 կոպ։ Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով։ Յայտարարութիւններ ընդունվում են խմբագրատանը, «Կովկաս» հիւրանոցի տակ պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում եւ պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում։

ՆԵՐԿԱՑ 1884 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐԸ

Կ'հրատարակվի նոյն ուղղութեամբ եւ դիրքով

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 ռուբլի կիսամեայ 5 ռուբլի.

Թիֆլիսում ստորագրվել կարելի է 1) խմբագրատանը, 2) պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում, 3) պ. Զ. Գրիգորեանի գրադարանում, 4) պ. Ց. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում (Արծրունու գալէրէում) և 5) պ. Տէր-Յովսէփեանցի խանութում (Միրզոյեվի տանը, «Կավկաս» հիւրանոցի տակը։ Իսկ օտարաքաղաքացիք թող բարեհաճեն դիմել խմբագրատուն. — Въ Редакцію «МЕГУ АЙАСТАНИ»—հասցէով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. - I) Առաջնորդողներ, II) Ներքին տեսութիւն, III) Քաղաքական IV) Բանասիրական, V) Թղթակցութիւնք, VI) Մանր լուրեր, VII) Խառն լուրեր, VIII) Ֆէլիէտօն, VI) Յայտարարութիւնք, X) Պատասխանիք խմբագրութեան։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

կաթող. խնդիր.—«Միացեալ ընկեր.» Ներքին Տեսութիւն. —Պատճէն.— Նամակ խմբագրին. — Թղթակցութիւն Մեծ-Ղարաքիլիսայից։ Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր։ Մանր լուրեր։ Յայտարարութիւններ։ Բանասիրական. — Սիրոյ զոհ։

ԹԻՖԼԻՍ, 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 1884 Թ.

—

«Մեղուի» ներկայ համարում հրատարակւում ենք ս. Էջմիածնայ միաբանութեան գրութիւնն, ուղղած Կ. Պոլսի Սրբազան Պատրիարքին և յարգելի երեսփոխանական ընդհանուր ժողովին, իբրև հետեւանք Սրբազան Պատրիարքի առ սինօդն գրած թղթոյն, որ ծանուցանում է, թէ Կ. Պօլոյ պատրիարքարանն ու երեսփոխանական ժողովն որոշել են առաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ 1866-ի ձեւը գործ դնել, այն է երեսփոխանական ժողովը Կ. Պօլսոյ իբրև տաճկահայոց՝ այսինքն ազգի մեծամասնութեան, ներկայացուցիչ ընտրէ ընդհանրական կաթողիկոսին, որից յետ ս. Աթոռում կատարվող ընտրութիւնը լոկ ձեւակատարութեան կերպարանք է մնում, հակառակ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոններին և սովորութեանց, որոնք պահանջում են, որ ընդհանրական կաթողիկոսի ընտրութիւնը ս. Աթոռում լինէր։

Շատ ուրախալի երեւոյթ է, որ ս. Աթոռի միաբանութիւնն, որ, կարծես, դադարած էր միաբանութիւն լինելուց, կրկին իւր պարտքը ճանաչել է սկսել և իբրև Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իրաւանց և կանոններին պաշտպան է հանդիսանում։ Ինչպէս ընթերցողը կը տեսնէ նա յայտնում է ցանկութիւն, որ Կ. Պօլսոյ պատրիարքն և ազգային ժողովը կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ չը շեղուին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոններից, աչքի առաջ ունենալով վերջին երկու կաթողիկոսների ընտրութեան եղանակն, որ բացառական դէպք համարելի են և ոչ օրինաւոր. ուստի և խնդրում է, որ նոքա վարվին այդ հարցում ս. սինօդի հրահանգների համեմատ, որ համաձայն է մեր եկեղեցւոյ կանոնաց և սովորութեանց։ Իսկ ս. սինօդն, ինչպէս երեւում է, կարգադրած է եղել և ուղղած Տաճկաստանի բոլոր վիճակաց առանձին առանձին հրաւիրաթղթեր, որ նոցա եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորներն որոշեալ ժամանակ հաւաքվին ս. Էջմիածին, և այստեղ խորհրդակցելով միասին սիրով և միաբանութեամբ, Աստուծոյ թելադրութեամբ, ընտրեն Լուսաւորչի գահին արժանաւոր գահակալ։

Մինչեւ ցայժմ մեզ ճշդութեամբ յայտնի չէր ս. սինօդի կարգադրութիւնն ու բռնած դիրքը կաթողիկոսական ընտրութեան եղանակի վերաբերութեամբ, իսկ այժմ պարզվում է հարցը։

Հանգուցեալ կաթողիկոսի մահից յետ իսկոյն, երբ դեռ կաթողիկոսական ընտրութեան հարցը լրագրութեան նիւթ դարձած չէր, «Մեղուն» (1882 № 142) առաջինն առաջարկեց, թէ որպէս զի ընտրութիւնն իսկ ժողովրդական լինի և ընդհանուր, պէտք է ոչ թէ Կ. Պօլսի ազգային ժողովը ներկայանայ այդ հարցում իբրև ներկայացուցիչ տաճկահայոց վիճակների և սոցա իրաւունքը յափշտակէ, այլ որ իւրաքանչիւր վիճակ, համաձայն մեր եկեղեցւոյ սովորութեանց, ինքն ուղարկէ իւր պատգամաւորները ս. Էջմիածին և այստեղ կատարվի կաթողիկոսի ընտրութիւնը։

Մենք ցոյց էինք տուած մեր յօդուածում այս եղանակի օգուտը, յէ իւրաքանչիւր վիճակի պատգամաւորք անձամբ ներկայ լինելով ս. Աթոռում, կը ծանօթանան նորա դրութեան և կարեաց հետ, կը տեղեկանան ճշգրիտ աղբիւրներից, թէ որպիսի արժանաւոր եկեղեցականք կան ազգի մէջ, և սրանցից ո՞րն է աւելի յարմարն ս. Աթոռի ներկայ վիճակին, կարեաց, նայելով այն հանգամանքներին, որոնց մէջ Հայրապետն ունի վարելու իւր եկեղեցական իշխանութիւնը, ճիշդ կ'իմանան թէ ի՞նչ պարտական է անելու և ի՞նչ կարող, որպէս զի ապագայում ոչ նրանից եղած պահանջման մէջ թոյլ գտանվինք և ոչ էլ չափազանցօրէն՝ չարաչար պահանջենք, որ նոյնպէս անիրաւացի է, և այս վերջին դիրքն վաղուց արդէն մեր մէջ նկատելի է, մանաւանդ մամուլի մէջ, որով և ամենայարգելի և գովասանաց արժանի եկեղեցականներն էլ դարովանաց և բամբասանաց են միայն ենթարկվում։ Բացի սրանից իւրաքանչիւր վիճակի պատգամաւորաց ներկայութիւնը ս. Աթոռում, մի տեսակով կ'ամրացնէ և' բարոյական կապն ու յարաբերութիւնը ս. Աթոռի և վիճակների մէջ։ Գէթ տարիների ընթացքում մի անգամ իւրաքանչիւր վիճակից մի քանի անձինք ներկայ կը լինին ս. Աթոռում և դառնալով իրանց հայրենիքը, թարգման կը դառնան նոցա առաջ ս. Աթոռի վիճակին և կարիքներին, ու կը ջեռուցանեն ժողովրդոց սրտերը դէպի Աթոռը, որ վերջին տարիներում հայ ժողովրդոց մեծամասնութեան համար կարծես «մի անծանօթ երկիր (Terra incognita) է դարձած։ Նոյն օգուտը կ'ունենան և ս. Էջմիածնայ միաբանք վիճակների պատգամաւորներից տեղեկանալով նոցա դրութեան և կարեաց, որից կը ծագի մի տեսակ փոխադարձ օգնութեան ցանկութիւնը։ Մենք մեր յօդուածում մինչեւ անգամ յայտնել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀ

—

ՆՈՒԷՐ

(Մեծ. պ. Առաքել Եսայիչ Եսայեանցին).

—

ԳԼՈՒԽ Գ.

Առաւօտը դեռ աղամամութը չը բացուած թէ բեռները և թէ տաւարածները ճանապարհ ընկան։ Նախիրները առաջից գնում էր, իսկ կանայք հետեւում են զրուցատրութեամբ։

Ջանէզան դէտիի հարսները չէին կամենում բաժանվել իրանց սիրելի սկեսուրից, նրան հերթով գրկում էին, համբուրում նրա ծծերը և ջերմ արտասուքով լուանում կուրծքը։ Ջանէզանը աշխատում էր նրանց խրատել, որ երեխաների նման չը լան, պախարակում էր, սակայն ինքն էլ չէր կարողանում իրան պահպանել և երբեմն-երբեմն երեւում էին նրա աչքերում արտասուաց կաթիլները, երբ նա համբուրում էր վերջին անգամ իւր հարսների քօղապատ ճակատները։ Թէ որդիք և թէ հարսները բաւական տեղ ընկերակցեցին սայլերներին և վերջին ողջոյնը տալով, տխրութեամբ տուն դարձան։ Իսկ սայլերը չարունակելով մինչեւ Ղարագեօթքի-գեղա-տեղը հասան, ուր իջան մի փոքր հանգստանալու։

— Ջաղան (Ջանէզանի կրճատածը) դէտի, հարցնում էին նրան զանազան կողմից երիտասարդ տղաներն ու հարսները, էս ինչ գեղատեղ ա, էս ինչ գերեզմանատա, և այլն և այլն։

— Հի՛..., բացագանչեց Ջանէզան դէդէն խոր հոգոց հանելով,—էստեղը էն դայդի գուռ գեղեր ու չինութիւններ ա էլել, որ ամեն լօք (քայլում) մի-մի գերեզմանոց ա եղել. Շ. գիւղի մօտ թամամ օխտը գեղ ա էլէլ, համա ուր են, դրանց իզն ու թօզն էլ չը կայ էսօր։ Ղարա-գեօթքի, Բարձրէլայ, Շինու, Բօվերի, Գոմերի-ձորի, Զորա-գեղի, Գուդգուբա, Կարծախու, Գիւլաբու գեղատեղերն ու գերեզմանատուն ին են մնացել, մի քանի խարաբա վանքեր, ջղացատեղեր, էլ ոնչ տուն կայ, ոնչ խալխ, չիմ թողել են ու ուրիշ երգիր քաշուել։ Գիտէք ում ձեռքիցը, չիմ Հասան-խանի, էս չիմ նրա զուլումն են խարաբա էլել։ Էն վախտը էն դայդի հարամ-տարամ ա ըլում, որ կնիկարմատը սաս թէ կարմիր սանիցը դուս գալ, ջուր բերել, չափխում են վրայ տալիս են ըլում, ու ինչ որ ռաստ ա գալիս, առնում են ու թաչում, էլ կնիկ ու մարդ, բըէխայ չեն ասում։

— Էս ժամն ընչի համար ա փանի-պապի չորքի կանչվում, հարցնում էին Ջանէզան դէտիին, ցոյց տալով մի հին և ճեղքատուած չորենի (սալորենի)։

— Էդ չի փանի-պապի չորին, ասում էր Ջանէզան դէտէն, էն ժառը վաղուց ա չորացել, համա էդ պաճուր (փոքրիկ) չորենին նրա տակուցն ա դուս եկել։ Թէ ինչի համար ա փանի-պապի-կանչվում, լսեցէք, ես պատմեմ, սկսեց։

— Էդ «Հարամ-տարամի» զուլումը մեր գեղումը փանի անունով մի ղարաբաղցի մարթա կենալիս ըլում։ Ծերացած էր թմամած մարթ ա ըլում, ընտուր համար պապի էն ըլում ասելիս։ Մի դօնում փանի-պապը մի քանի կնանոց հետ սարը գնալիս ա ըլում, փանին պառաւ-պառաւ չորքու վերա ըլում, որ չոր քաղէ, կնանիքը տակին նստում են։ Մին էլ էն ա տենում, որ կնանիքը ծղրտացին. դէվէր ա մտիկ անում փանի-պապը, տենում ա, որ տասը ձիաւորներ խեղճ կնանոց բերաններն աղուխով կապել են, որ ձէն ծպտուն չի հանեն ու առած գրնում են։ Հէչվէլը փանի-պապը գեղն ա համնում, հարա-հրոց անում, թուրքերը համնում են սահրատը, ձիաւորին համնում են Զիկատարայ [1]) գլուխը։ Նլածչէլածը վերածել են տալի, համա ինչ անես, որ էն անհաւատ շներիցը մինին էլ ա կարենում չեն սպանել. չիմ էլ (բոլորը) փախչում են։ Ա՛յ էն օրից էսօր էսը ժառը Շ-եցիք փանի-պապի-չորքի են ասում։

Բոլորեքեան, որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ լսում էին Ջանէզան դէտիի պատմութիւնը, և որոնց մաքրովն անգամ երբէք չէր անցնիլ, թէ այդ հասարակ սալորենին մի պատմական ծառ է, մի տեսակ սարսուռ զգացին։ Կարծես այժմ իսկ այդ ձիաւորները դուրս գալիս մնէին միջից։ Սակայն նրանց երկիւղը այժմ ի զուր էր, որովհետեւ ոչ Հասան-խան կայ այժմ, ոչ էլ այն ժամանակվայ չափխուտները։

Ջահիլ աղջիկները փոխանակ կանանց հետ ծանր գնալու, առաջ էին ընկնում թէ ծաղիկ քաղելու և' թէ տաւարածների հետ խօսելու, ծիծաղելու, որ շատ բարկացնում էր պառաւ կանանց, մանաւանդ Ջանէզան դէտին, որ միշտ անիծում էր այժմեան երիտասարդութիւնը, որովհետեւ թէ երիտասարդ տղաները և թէ աղջիկները հեռու էին մանգալիս հին սովորութիւններից, նրանք դուրս են գալիս իրանց փակ չրջանից, խօսում են միկըմէկու հետ։

— Ժըմանակս փոխվել ա—ասում էր Ջանէզան դէտէն, ամեն բան փոխվել ա ու ա տեհած, ով ա լսած, որ ջահիլ տղէն ու աղջիկը մին մնու հետ խօսին, իրար հետ մանգան, մին մնու ըրէսին մտիկ տան, հռհռան, քրքրան։ Մախլմս, ժըմանակիս տղումն ու աղջկանումը էլ պուռ ու սիրած չի մնացել էլի...

— Գրուստ ա ասում Ջանէզան դէտէն, ես ու իմ Աստուծը,՝ վկայում էին ամեն կողմից թէ պառաւ և թէ հասակաւոր կանայք, նրա ասածումը մի կորկի ղզար (չափ) խլափ (սխալ) չենք կարալ գդնել։

— Ֆ՛ն, բաս ինչ, սուտ եմ ասո՞ւմ, մեր հարսը վախտը էստմեք ո՞վ ա տեհած։ Ցամն և հինգ տարէն հարսն'ի, հլա դեռ իմ տէքիրանց ըրէսին դրուստ (ուղիղ) մտիկ տուած չի։ Որ լեաթ(դ)ս կրակին էր էլել, կըմանչէի, թէ տասը տարեկան տղին ասել'ի ձեռքդ մէջնէ ջուրն ինձ տուր. ինձանից վենձին կը մանչէի, միս վէր կը թափէր, թէ ասէի—մէջնած ոտդ քեզ քաշիր։ Համա հմի, յօ, պօ, պօ, էլ հարսը կայ։ Էլ ոնչ կէսուր են ասում, ոնչ պատրոն, չիմ էլ էրէսը պատըն են անում ու խօսկը ճըկատին։

— Համա չիմ տղերանց մեղն ա, Ջանէզան դէտի, նկատում էին ոմանք, հըմիկվան տղէրքն էլ տղերք չենն։

— Քո՛ տղերանցն ա, որ ա ճակատներուցն եմ պաչում, ես խօմ չեմ ասում, թէ նրանք սուրի ճգնաւորնի են. համա աղջիկն էլ աղջիկ չէ, կրակն էս ա է։ Լաւ միտս ա, ասում էր Ջանէզան դէտէն, ջահիլ նոր նշան դրած աղջիկ'ի, ջրիցը գալիս'ի, մին էլ տենում նշանածըս գալիս ա ճամբիին. հլա դեռ մի օրավար հեռու'ի, միս վէր էր թափում, գիտէի ոչ թէ ինչ անեմ. Քա մին էլ էն տենում, որ նշանածս բաղի չփարի (ցանկ) վրովը աչմիչ էլաւ ու ընգաւ բաղը, ինչ ա, որ ինձ ճամփին ռաստ չի գայ, ինձ տենու ոչ։ Հմիկվան տղերքը էս կոնեն, չէ։ Մին էլ կը տենուս կէս քչերին, մէչ քչերին լըզդատծի պէս տուն ընգան, ոնչ մեծրել, ոնչ կանչել։ Էս վախտը գնայ, էլ ոնչ յետ գայ, խնդրել եմ Աստծանէ։ Համա ինչ անես, որ ամեն բարութիւնն ու լաւութիւնն էլ էն վախտն էր, գառն ու գէլը իրար հետ, թօղի՛լ'իր կըրածէին։

[1]) Զիկատար մի լեառն է Շնող գիւղի ու Կողբայ սահմանի վերայ։

էինք այն միտքը, թէ սուրբ Աթոռը կարող էր և ճանապարհածախքը հոգալ այն վիճակների պատգամաւորաց, որոնք իրանց չքաւորութեան պատճառով անկարող կը գտանուէին անձամբ նոյնը հոգալու:

Մենք կարծում ենք, որ Կ. Պոլսի թէ՛ պատրիարքարանն և թէ՛ պատկառելի ազգային ժողովն աշխատ կը լինին ըստ կարելոյն վարուել համաձայն ս. սինոդի և ս. Աթոռի միաբանութեան խնդրոյն և հրահանգին, որոնք հիմնուած են եկեղեցւոյ կանոնաց և սովորութեանց վերայ և հայում են յօգուտ Աթոռի և ժողովրդեան: Վստահ լինելով Ս. Պատրիարքի և ազգային ժողովի ճշմարտասիրութեան և անկեղծ սիրոյ վերայ դէպի իրանց ս. եկեղեցին, յոյս ենք տածում, որ նոքա կը կարգադրեն ուղարկելու իւրաքանչիւր վիճակ ս. սինոդի հրաւիրաթուղթն, պատուիրելով որոշեալ ժամանակ իւրեանց պատգամաւորները ուղարկել ս. Աթոռն, ոյք միայն ձեռնհաս կը լինին, և իրանք էլ կ'ուղարկեն իրանց պատգամաւորներին: Տարակոյս չը կայ, որ հարցի նշանակութեան նայելով, վիճակների մեծամասնութիւնը կ'ուղարկէ իւր պատգամաւորներին: Իսկ Կ. Պոլսի ազգային ժողովն իւր հեղինակութիւնը պահպանելու համար գաւառայնոց առաջ, արդէն իւր արած կարգադրութեան մասին, կարող էր մի ելք գտնել, որպիսին մենք մեր նախընթաց յօդուածում, իբրև համեստ կարծիք մեր, յայտնած ենք,

---

«Մեղուի» ներկայ համարում արտատպում ենք Կ. Պոլսոյ «Միացեալ ընկերութեան» Բ. Տեղեկագրից մեր արած համառօտ քաղուածքն համդերձ այն նկատողութեամբ, որ ընկերութիւնը արած է ռուսահայոց կողմից գնացած նպաստից պարբերաբար նուազման առթիւ:

Ոչ ոք չէ ժխտում, որ տաճկահայ մանկան լուսաւորութիւնը շատ օգտաւէտ բան է և, հետևաբար, ամեն տեղի հայք պարտական են օգնել այդ վսեմ գործին:

Բայց աչքի առաջ ունենալով մեր ազգի ցրուած վիճակը, տեղական պայմանները, պէտքերը, ձեռնհասութիւնը և անձեռնհասութիւնը, և այլն, շատ հասկանալի է, որ այդ ազգի մի բաժինը միւսին չէ կարող փոխադարձաբար և պարբերաբար օգնել միշտ:

Պոլսոյ ընկերութեանց հիմնուած առաջին օրերում ռուսահայքս նպաստեցինք դրանց որքան կարող էինք, կամ որքան թելադրեց մեզ մեր մամուլը: Բայց որովհետև, իրան հերթում, մամուլը ևս անկարող է իւր բոլոր ուշ ու միտքը մէկ բանի վերայ աւելցնել, ուստի և մեր նպաստներն նուազեցան: Դա շատ բնական է մի ժողովրդի համար, որ պէտք է գործի ուրիշի թելադրութեամբ և բոլէական տպաւորութեան կամ յափշտակութեան ներքոյ:

Շատ և շատ փափագելի է, որ այսօր էլ, այսուհետև էլ միշտ ռուսահայք օգնեն «Միացեալ ընկերութեանց», որ մեր մամուլը, գէթ ժամանակ առ ժամանակ, թև ու թիկունք լինի ժողովրդեան, բայց և այնպէս այդ ամենը պատահական և անհաստատ միջոցներ են: Ամենահաստատ, ամենաուղիղ միջոցը ինքնօգնութիւնն է և ինքնօգնութեամբ է, որ առաջ են մղւում թէ՛ անհատական և թէ՛ հասարակական գործերը: Այս պարզ հիման վերայ մենք առանց երկարաբանելու, խորհուրդ ենք տալիս «Միացեալ ընկերութեանը», միջոցներ որոնել տաճկահայ մանուկը տաճկահայ մարդու փողովը լուսաւորել գլխաւորապէս: Չը պէտք է կարծել, որ ռուսահայոց համար, ինչպէս ասում են, «գետը միշտ մաքուր է բերում»: Սրանք էլ ունին իրանց ընկերութիւնները, դպրոցները, իրանց ցաւ ու դարդերը: Թէ՛ ռուսահայոց և թէ՛ տաճկահայոց պարտքը լինին փոխադարձաբար օգնել միմեանց մեր նեղ րոպէներում, որ և է լաւ գործ սկզբնաւորելում, կարգի ձգելում, այնուհետև այդ գործը առաջ տանելը առաւելապէս իւրաքանչիւրս մեր վզին առնենք: Հակառակ դէպքում ոչ մի հաստատուն գործ չէ կարող տևական լինել մեր մէջ:

Կրկնում ենք. մենք ոչ երբէք ընդդէմ ենք, որ ռուսահայք միշտ և հանապազ օգնեն Միացեալ կամ ո և իցէ այլ ընկերութեանց ի տաճկաստան, բայց այդ ընկերութեանց կանոնաւոր և անայլթափ առաջ գնալու միակ միջոցը գտնում ենք ինքնօգնութեան գաղափարը ճշդութեամբ ըմբռնելումը և անթերի գործադրելումը:

Պատիւ Միացեալ ընկերութեանը, որ ըմբռնել է այս ճշմարտութիւնը և արդէն սկսել է Կ. Պոլսում մասնաճիւղեր հիմնարկել, որոց շնորհիւ և բաւականին գումար հաւաքել է այս տարի: Ահա, հէնց այդ և դրա նման միջոցներն են միակ միջոցը այդ պատուական և բազմախորհուրդ ընկերութիւնը յաւէտ պահելու միշտ: Իսկ ռուսահայք, որքան և երբ ձեռնհաս կը լինին, պարտական են նոյնպէս նպաստելու այդ ընկերութեան, իբրև իւր օգտաւէտ մի հաստատութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՃԷՆ

Գրութեան Միաբանից Ս. Էջմիածնի.

—

Նորին Ամենապատիւ Սրբազնութեան Պատրիարքի Հայոց Կ. Պօլսոյ Տ. Տ. Ներսիսի գերյարգոյ Արքեպիսկոպոսի.

—

Զգրութիւն Ամենապատիւ Սրբազան Տեառնդ տուեալ ի 1-ն յունվարի ամսոյ ը. համարաւ 189 յանուն Ամենապատիւ կաթողիկոսական Տեղապահի և Սրբազան հարց Սինոդականացն, ընկալաւ Սինոդն ս. Էջմիածնի, որ և ընթերցեալ եղև ի համագումար ժողովի անդ միաբանական Ուխտի Մայր Աթոռոյ ս. Կաթուղիկէ Էջմիածնի, որոյ և բովանդակութեանն քաջապէս խելամուտ եղեալ, առ որ միաբանական ուխտս մեր հարկ ինքեան համարի ամենախոնարհաբար յայտնել Սրբազան Տեառնդ և Ձեօք ազգային երեսփոխանական ընդհանուր պատկառելի ժողովոյն զխորին զհամեստ կարծիս և զիրաւացի նկատողութիւնս:

Սինոդն ս. Էջմիածնի յետ ցաւօք սրտի ծանուցանելոյ ընդհանրութեան ազգիս զտխրահրաւէր փոխումն յաւիտենից սրբազնակատար և Ծայրագոյն Պատրիարգ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգայ Դ.-ի, ապաքէն առ ի անխզթար պահպանելոյ զդարաւոր ժամանակեայ առ մեզ հասեալ նախնեաց սովորութիւնս և զնուիրական սկզբունս Կաթուղիկոսական համազգային ընտրութեան, մանաւանդ զի՛ միաբանական բուռն համերաշխութեամբ թերևս ևս առաւել ի լաւագոյն անդր նպաստակ թեակոխել մարթասցի, փութացաւ ըստ թուոյ ի պատրիարքարանէն ցուցեալ վիճակաց առաքել ուրոյն ուրոյն զծանուցողական հրովարտակս, յորս և նշանակելով զօրն ընտրութեան հրաւիրեաց զարժանայարգ եկեղեցական և աշխարհական մի մի պատգամաւորս ի գլխաւոր իւրաքանչիւր վիճակի գալ և ժողովել ի Մայր Աթոռս ս. Էջմիածնի և ի համագումար ժողովի անդ ազգային խուռն պատգամաւորաց ի Տաճարի ս. Միածնիջի առնել զնորոգ ընտրութիւն արժանաւորի ուրուք յԱթոռ Հայրապետութեան Հայաստանեայց և յաջորդութիւն մեծի ս. Գրիգորի Լուսաւորչի, ոչ զի այնու զնոր իմն օտարոտի նորալուր ընտրողական եղանակս և կարգս առաջարկելով, քան մինչ առաջարկեալ է յաւուրս ընտրութեանց երանաշնորհ հանգուցեալ Հայրապետացն Ազգիս Ներսիսի, Մատթէոսի և Գէորգայ. եթէ ոչ զանցեալն զամենեւին գէթ զվերջին երկուս ընտրութիւնս, որ ի ձերոց ժամանակացդ է, գործ եղաք առաջի Սրբազան Տեառնդ զօրինական զայնոսիկ, եթէ ի նախանցեալ ժամանակս յայդպիսի դէպս լեալ են ակամայ խոտորումն և շեղումն ի նախնեացն ազգային սովորութեանց, այդոքիկ են բայց միայն տարադէպ բերմունք պատմական տխուր անցելոյ և դիպուածական բացառութիւնք, որք զի եթէ զարդիս մեք ի մի յօդ ազգային սիրոյ և միաբանութեան լծորդեալք յաւիցիմք ի միակ շահ Ազգիս լրութեան և սրբոյ Մայր Աթոռոյս միանգամայն, ոչ կարեն բնաւ խախտել զհիմնական նախնեացն սկզբունս համազգային ընտրութեան, և ոչ եղանակն ընտրութեան 1866 ամի, զորմէ որպէս յիշէք ի գրութեան Ձերում կարէ լինել օրինակ և կամ ձեռնարկ հրահանգութեան և ի ներկայիս, «եղանակ ընտրութեան» ասելով, ոչ զի բանք մեր են զառաւելագանցութիւնս ձայնից վիճակաց Հայոց Թուրքիոյ, զորս ի սէր ազգային շինութեան և խաղաղութեան խորին հպատակութեամբ և ջերմեռանդն համակրութեամբ քաղաքագիտական խոհականութեամբ մեք ամենեքեանքս միմիայն ընդունիմք և յարգեմք և յարգելոց եմք, բայց ոչ Տիրող Պետութիւնն որպէս կարծէ Սրբազնութիւնդ, զորմէ և յիշէք ի գրութեան Ձերում, զի մերթ ընդ մերթ յածախեալ ի Սինոդն պաշտօնական թղթեամբքն զայդ բան ընդ հակառակն հաստատեն, որպէս յանցեալումն նմանապէս և ներկայիս. այլ թէ միաբանական Ուխտս մեր զանէ զեղանակ ընտրութեան 1866

Մինչ նոքա այսպէս տաք զրուցատրութեան մէջ էին, և չէին նկատում ճանապարհի երկայնութիւնը, արդէն հասել էին Գեօզ-դաղայ փէշերքը: Արեգակի վերջին ճառագայթները ոսկէ գոյն էին տուել լեռների գագաթներին, մեր սարւորները իջան և ուրթատեղ ընտրեցին դագաները վէր թողնելու:

—

ԳԼՈՒԽ Դ.

Միւս օրը մինչ ճաշը արդէն դագաները չինած, տուն ու դուռը հաւաքած, ամեն բան կարգի էր դրած: Սաքնանց ու Ջանէզան դէտիի դագաները չինած էին ուռ-ուռի, չեմք-չեմքի:

Այնու հետև սկսաւ կանոնաւոր բան ու գործը: Տաւարածները քշում էին իրանց նախիրը հանդերը, իսկ կանայք սկսում էին իրանց տանու գործերը — մինը մանում, մինը ոլորում, մինը գզում, մինը գործում, մինը մէրում, մինը խնոցի էր հարում: Մի խօսքով ամեն ուրեք երևում էր, կենդանութիւն, գործը եռ է գալիս:

Ջահիլ հարսներն ու աղջիկներն հաւաքւում էին Ջանէզան դէտիի չուրջը, որ և բանեն և լսեն նրա հէքեաթներն ու խրատները:

Ջանէզան դէտէն շատ սիրում էր պատմել նրանց զանազան բովանդակութեամբ հէքեաթներ, օրն ի բուն աշխատում էր խրատել նրանց, բայց ըստ սովորութեան ամեն բան նախապաշարմունքներով մէջը:

— Ամէն մարթ ունի թէ բարի և թէ չար հրեշտակ, ասում էր Ջանէզան դէտէն, բարին նստած ա աջ ուսին, չարը — ձախին: Թէ մենք մէր վինձերի մօտ հարդեար ենք, Աստծու ճամփին ենք մանգալի, նրանք ուրախանում են: Չար հրեշտակներն փախչում են: Հմա թէ մեր վինձի պատիւը ճնանչում չենք, երեսներուս աբուռ չը կայ, Աստծու վախը սրտներս հանել ենք, էն վախտը բարի հրեշտակը կը հեռանայ, չար հրեշտակը ծափ կը տայ ու կ'ուրխանայ. Վայ էն տան, որ բարի հրեշտակը հեռանայ, էլ կռիւ, դրդաչայ (աղմուկ) էն տանիցը անպակաս կըլլի:

Էս ղայդի օլում դարտ ու տեհած, չարունակում էր Ջանէզան դէտէն, տաբէնը մի տեսակ ցաւ ա փէյդան ըլում (բռնում):

— Ասում են էդ ցաւն էլ ունի իրան հրեշտակը, ասում էր Սաքնանց հարս Սառան, մի փոքրիկ աղջկայ բերանով, որ մօտը նստած էր, որովհետև Սառան չէր խօսում Ջանէզան դէտիի հետ:

— Բա՛ս, մեռնիմ նրանց ոտի տակի հողին, ասում էր Ջանէզան դէտէն, երեսին խաչակնքելով, ամեն ցաւ ունի իրան հրեշտակը: Հմա ցաւերի հրեշտակներն էլ երկու տեսակ են, մինը «կարմիր ղամչի» ունի, մինը «սեւ»: Թէ կարմիր ղամչաւորը խփից տաւարի, խօմ տաւարը բնդանին (ականջները) կախ ա անում, պռօշից ընկնում չի, իրեք օրէն վրայ էլ էդ լաւանում ա, հմա որ սև ղամչաւորը խփեց, երեք օրէն վրայ տաւարը կը սատկի:

Մանաւանդ հետաքրքիր է Ջանէզան դէտիի պատմած հէքեաթների մէջ հարսների ամօթխածութեան մասին պատմած հէքեաթը:

— Մեր դշտահօպօյը, ասում էր նա իւր չուրջը հաւաքված հարսներին, ձեզ նման մի պստլիկ (փոքրիկ) հարսն ա ըլում: Մի գօնում նրա կէսուրը ժամ ա գնում: Հարսը հէնց (այնպէս) գետնում ա, թէ ժամիցը յետի (ուշ) կը գայ իրան կէսուրը, նստում ա, որ գլուխը կապէ: Հէնց գլուխը քանդում ա թէ չէ, մի ղափիլ (յանկարծ) կէսուրը տուն ա մտնում ու հարսի գլուխը քանդած տեսնում: Հարսը էն ղայդի (այն աստիճան) ըմանչում ա, որ Աստծուն խնդրում ա իրան թևեր տայ, թռչի, որ էլ կէսուր երեսը տեսնու չի: Աստծած լսում ա, նրան թևեր տալի, ու հարսը սանրը գլխին էն օրից էսօր ման ա գալիս: Ա՛յ հարսը, բացականչում էր Ջանէզան դէտէն, դու՛ք կտնէ՛ք, թէ հարսն էք ու վինձ ու պստիկի պատիւ գիտէ՛ք էլի:

Ջանէզան դէտէն ինչ որ ասելու լինէր բոլորն էլ կրթողական էին ջահիլների համար. միշտ վերջին խօսքն էլ լինում — սիրով եղէք և չիմու պատիւը ճանաչեցէք:

Բայց Ջանէզան դէտէն միայն հէքեաթներ պատմելով չէր բաւականանում: Ամեն տեղ հասնում էր, ամենին. խրատում և սովորեցնում. ամեն տեղ կանչում էին նրան, բոլոր ուրթաւորները գալիս էին նրանից խորհուրդ հարցնելու: Ջանէզան դէտէն ողջ ուրթաւորների համար թէ՛ մէր էր, թէ՛ մեծ էր, թէ՛ ուսուցիչ էր, թէ՛ աղօթող էր, թէ՛ խոստովանահայր էր:

Դագից-դագա չրջում էր նա և ամենին վերահասու էր լինում:

— Շորը լա՛ւ քամէ, ասում էր նա, մանելով մի հարևանի դագան, չորի պարկը երեք հետ (անգամ) լաւ լուա՛, մտնացոլ ջրով, չորը մէչը լցրու, վրէն ծանրը քար դի՛ր, որ չխճուկը դուրս գայ, աղով քիչ ծակծկոտիր, որ բուղն ու ջուրը դուս գան, որ չորը փչանայ ոչ. ամեն բաւատ պարկը դոլ ջրով լուա, ու փունջ (բուլթ) գնակով դրսիցը քէրէ, որ վրէն ոչինչ չի նստի, ու պարկը չը բօրբոսնի փչանայ: Դղրարար (եզիր) էլ ուրթի, աւելցնում էր նա, էգուց էլոր դու էլ տան վինձ ես ըլելու, դուն էլ պէտքա գիտենաս, որ պստիկներն սովորեցնես:

— Թանքէրին կեղտոտ չին պահել — յանդիմանում էր Ջանէզան դէտէն, մտնելով երկրորդ դագան, թանի մէջ կոճկոճ կը մնայ, ու եփելիս թան չինողի ու սովորցնողի բաշի գուլքը կը տան (հակառակ մտքով — կը խայտառակեն):

— Առաջ լաւ աղ կերած սերը դի՛ր, ըժում մածունը քա՛մ, սովորեցնում էր նա երրորդ դագում նստած ջահիլ հարսին, որ դայմաղ էր պատրաստում, էլի սեր դի՛ր, էլի լաւ քամած մածունը դղալով (դրդալ) վրէն քա՛մ, հէչվէլը որ (մինչեւ որ) պարկը լցուի, մի քանի որ թող բերանը բաց մնայ, յեղնա ղայիմ կապել տուր բերանն ու տուն դրել: Դագից դուրս գալով նա հասնում էր խնոցի հարողների մօտ, ինքը տեսնում էր, թէ երբ տաք, երբ սառն ջուր է հարկաւոր խնոցուն և ըստ այնմ կարգադրում էր:

Բոլորեան յարգում էին Ջանէզան դէտին, պաշտում էին նրան և ամեն կիրակէ օր հարսներն ու աղջիկները իրանց դշտափայն (գիւղից եկած սանձ, խնձոր, վարունգ և ուրիշ մրգեղէն) տանում էին Ջանէզան դէտին տալիս:

Չը նայելով որ հովիւները շատ սիրում էին Ջանէզան դէտին, այնուամենայնիւ չէին աղատ մնում նրա մարակներից: Նրա խօսքերը այն նշանակութիւնն ունէին հովիւների համար, ինչ որ տան դեղը — հիւանդներին: Նրանք ընդունում էին Ջանէզան դէտիի կծու, յանդիմանիչ խօսքերը, որովհետև նրանք առողջացուցիչ բալասանի զօրութիւն ունէին: Այդ էր պատճառը, որ բոլորեքեան սիրում էին նրան վերին աստիճանի: Նրա իւրաքանչիւր մի խօսքը կրում էր մայրական գթառատութեան կնիք: Կծու, յանդիմանութեան, պախարակիչ և գորովի գորգորալի խօսքերը միմեանց չսաւով յաջորդում էին:

Ֆրեդրիկա.

(Շարունակելի).

ամի գլխովին անհամապատասխան բուն ոգւոյ սկզբանց և կանոնաց համազգային ընտրութեան և ճիշտ օրինաւորութեան. նախ զի՝ եթէ ի սկզբանէ անտի ի դարաւոր ժամանակաց հետէ հրաշափառ Տաճարն ս. Էջմիածնի որ ի Վաղարշապատ ճանաչի կաթուղիկէ և Մայր եկեղեցեաց Հայաստանեայց և նստել ի գերագահ Աթոռոջն Վեհափառ Հայրապետն ազգիս իբրև օրինաւոր արժանաժառանգ Աթոռակալ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի, ապաքէն ըստ իրաւանց և արդարութեան և ըստ օրինացս Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ՝ նա մանաւանդ ըստ վսեմութեան համազգային ամենանշանաւոր գործոյս սահմանադրեալ է և հարկ և արժան իսկ է ապա ուրեմն ընտրեալ ազգային պատուարժան Պատգամաւորաց մէն մի վիճակաց գալ ի մի վայր ժողովիլ յԱյրարատեան Մայր Աթոռս և յետ նախապէս անձամբ ընդ իրեարս խորհելոյ և խօսելոյ զդրութենէ ազգային սրբոյ մեծի տանս զկարևորաց ընտրութեան առարկային՝ յառաջագոյն ունելով ի նկատի զընտրելի արժանաւոր անձանց զանուանս, ապա համերաշխ սիրով և միաբանութեամբ անաչառապէս ձեռնարկել յընտրութիւն նորոգ կաթուղիկոսի ազատ և անբռնաբար քուէարկութեամբ, որպէս զի այդու մի զի՝ կատարել խղճի մտօք զստանձեալ պարտս և երկրորդ՝ յաչս օտարաց և ազգայնոց մերոց յարգել և բարձրացուցանել զվեհ նշանակութիւն ընտրեալ Ծայրագոյն և ընդհանրական գլխոյ Հայաստանեայցս ազգի և Եկեղեցւոյ. Երկրորդ՝ նոյնպէս անցեալ ընտրողական ձեռնարկութիւն երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյ է բացարձակապէս տարօրինակ և տարականոն բուն գործողութիւն, զի պատուարժան անդամք ժողովոյն այնորիկ ըստ տրամադրութեան Տեղական ազգային սահմանադրութեան՝ եթէ՝ են և համարին իբրև ընտրեալ և հրաշխաւորեալ երեսփոխանք, ի դիմաց գաւառական ազգայնոց մերոց որ ի Թուրքիա, թերևս չը կամելով մեր մտանել ի մանրամասն լուսաբանութիւն իրաւանց և արտօնութեանց և չրջանի գործողութեանց նոցին թէ յոր դէպս ցոր սահմանեալ են, գիտելով զայն ամենայն քաջապէս. միմիայն զայս բան խորին համոզմամբ կամիմք յիշել աստանօր, զի մինչ ըստ ազգային սահմանադրութեան տեղւոյդ Երեսփոխանական ժողովն յընտրութիւնս Ծայրագոյն Պատրիարքի կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց ունի զբացարձակ իրաւունս և արտօնութիւնս մասնակցելոյ և այն ոչ այլ ուրեք, բայց միայն ի համագումար համազգային ժողովի աստ ի ս. Էջմիածին, զորպիսի իրաւունս և եթ միայն ստորանեմք, բայց բացանեմք և ժխտեմք պատկառելի ժողովոյն զկիրապահութիւն նաև ընտրողական և քուէարկութեան իրաւանց այդր ի Կ. Պօլիս, որ հակառակ իսկ է թէ նախնաւանդ մերոց կանոնաց և թէ բուն սկզբանց տեղական ազգային սահմանադրութեան, զի այնուհետև եկեալ պատգամաւորք Հայոց Թուրքիոյ հրահանգեալ ի ժողովոյն և օժտեալք միահաղոյն ի 130 ձայնից և քուէից գրեթէ վճռական և վերջնական զօրութեամբք, աստանօր արտաքին և եթ կատարեն զձևականութիւնն. ոչ զի նոքա զընտրելիմն՝ այլ արդէն զընտրեալն ի կաթողիկոսութիւն առաջարկեն ժողովոյն Էջմիածնի, այն է պատգամաւորացս Հայոց Ռուսաստանեայց, Պարսկաստանի և Հնդկաստանի, զորոց և զընտրողական ազատ ձայն, յայնժամ առ ոչինչ համարեալ և գրեթէ խափան պարապեալ ի խորին լռութիւնս, զերեսփոխանական ժողովոյդ մասնաւոր կարծեցեալ ընտրութիւն յանուն համազգային Համագումար ժողովոյ Էջմիածնի տանն վաւերացուցանել ներկայ հանգիտականացն, որպիսի տարականոնութիւնք և բացարձակ ոտնահարութիւնք դարաւոր սրբազան աւանդութեանց անհաւ յամենայն իսկ ազգային վեհագոյն նուիրական գործողութիւնս կաթողիկոսական ընտրութեան նկատեցան յամին 1866։

Արդ ամփոփելով աստէն զբանս մեր ամենախոնարհաբար խնդիր է ուխտի միաբանութեանս ի ձէնջ ի սրբազան Տեառնէդ մերմէ զի զայն ամենայն ի վեր անդր բացատրեալ արդարացի նկատողութիւնս մեր ծանուցեալ ի գիտութիւն երեսփոխանական պատկառելի ժողովոյն յորում և սրբազան տէրութիւն ձեր զգաստութեան ունիք զաթոռ՝ փութասջիք լծորդեալ ի մի յօդ միակամութեան և ազգային անարատ զգացմամբ յարգել և պաշտպանել թերևս զառ ի նախնեաց անտի առ մեզ հասեալ զաւանդն սուրբ համազգային ընտրութեան և զցանկ հայրենեաց մերոց ևս առաւել հաստատութիւն առնել ի չինութիւն ի պայծառութիւն և ի բարօրութիւն ազգի մերոյ և եկեղեցւոյ, առ որս են յուսամք՝ բուռն նախանձախնդիր նկրտմունք մեր ամենեցուն ազգովին։ Իսկ եթէ ոմանք ի պատուարժան պատգամաւորաց Հայոց ըստ ինչ ինչ անակնկալ պատճառաց անկարող գոլին անձամբ ի ժամանակին գալ ի Մայր Աթոռս և մասնակցել յընտրութիւն նորոգ կաթուղիկոսի, ըստ ի Սինոդէն ս. Էջմիածնի առաքեալ առ համօրէն վիճակս ծանուցողական հրովարտակացն հրահանգութեանց, որպէս օրինաւորութիւն իսկ պահանջէ, հարկ է նոցա ուրոյն ուրոյն գրաւոր վաւերական թղթովք պատգամաւորութեանց իւրեանց ի կողմանէ ընտրեալ վիճակայն ընդ ձեռն Սրբազան Տեառնդ մինչ ցօրն ընտրութեան յայտնել զբացարձակ կարծիս իւրեանց Սինոդին սրբոյ Էջմիածնի, զի ի ժամ համագումարման ընտրող ազգային ժողովոյ առնուլ զայն ամենայն ի նկատողութիւն և ի կիրառութիւն։

Ըստ այսոցիկ կարևորագոյն իրաց զոր ինչ Սրբազան Տէրդ մեր արժան համարի անօրինել բարեհաճեսցի տալ և դժանօթութիւնս զհետևանացն միջոցաւ Սինոդին ս. Էջմիածնի Միաբանական Ուխտիս Մեծի Մայր Աթոռոյ։

Ի 1 փետր. 1884 ամի ի ս. Էջմիածին։

Ամենապատիւ Սրբազնութեանդ ողջ լինել մաղթեմք ի Տեառնէ։

Ստորագրութիւնք 30 անձանց միաբանից.

ՅԱՐԳՈՅ ԽՄԲԱԳԻՐ.

«Մշակ» լրագիրը իւր փետրուարի 4-ի առաջնորդողում հաղորդելով յունուարի 29-ի Թիֆլիսի եկեղեցիներում կատարուած ընտրութիւնքը, բացականչում է, որ ընտրութիւնը լինելուց վերջանալուց յետոյ, «Մեղու Հայաստանի» և «Նոր-Դար» լրագիրները աղաղակում են, որ ընտրութիւնները անկանոն են կատարուել։ Մենք կարծում ենք և ամեն փոքր ի շատէ մտածող մարդ մեզ հետ կը համաձայնի, որ ընտրութիւնները չ'եղած, նոցա կանոնաւոր կամ անկանոն լինելը չէին կարող գուշակել, ուստի և զարմանալի չէ, որ նոցա կատարուելուց յետ լրագիրները յիշում են ընտրութեանց անկանոնութիւնը։

Յետոյ չարունակելով խօսքը Գրիգոր Արծրունին, կարծես, ապացուցանելու համար, որ ընտրութիւնները կանոնաւոր էին ինքն է ապացուցանում նոցա անկանոնաւորութիւնը։

Ահա ինչ է ասում նա. «Մեզանում, ինչպէս յայտնի է, (ոչ ոքին չէ յայտնի այս) մեր եկեղեցւոյ ծուխ լինելու և ժամաւոր լինելու մէջ զանազանութիւնը շատ ճիշդ կերպով որոշուած չէ։ Շատ սխալւում է Գրիգոր Արծրունին, այդ շատ ճիշդ որոշուած է և նոքա, որոնք կատարում են ծխականի և ժամաւորի պարտականութիւնները լաւ գիտեն թէ նոքա որ եկեղեցւոյ ծուխ են և որ եկեղեցւոյ ժամաւոր և այդ շատ լաւ յայտնի է թէ նոյն եկեղեցիների քահանայից և թէ ժամաւորաց, իսկ որ ծուխը որ եկեղեցւն պատկանելը գիտէ նաև կոնսիստորիան, բայց զարմանալի բան չէ, որ այդ ամեն մի հասարակ նաև անգրագէտ հային լաւ յայտնի բանը, յայտնի չէ Գրիգոր Արծրունուն, որովհետև նա մինչև այժմ ոչ ծխականի և ոչ ժամաւորի պարտականութիւնք է կատարել։ պարոն Գրիգոր Արծրունին պէտք է իմանայ, որ նորան պսակել կարող է այն եկեղեցւոյ քահանան, որ եկեղեցւոյ ծուխ է նա և այն եկեղեցւոյ քահանաներից նա միայն, որին որ կամ ինքը ընտրել է իբր իւր տան քահանայ կամ կոնսիստորիան նշանակել է կամ որը նորա ծնողաց քահանան է եղել և այդ քահանային պէտք է դիմէր նա, եթէ նա ուղիղ ունենար և կամենար մկրտել նորանց համաձայն հայոց եկեղեցւոյ կանոնների և եթէ նա իւր երեխանցը մկրտէր նաև ուրիշ որ և իցէ եկեղեցում, այնուամենայնիւ այդ մկրտութիւնքը կ'արձանագրուէին այն եկեղեցւոյ մետրիքական մատեանում, որի ծուխ է նա և այլն և այլն և այլն։

Իսկ ժամաւորը անուանվում է նա, որը չարունակ տարիներով և յաճախ յաճախում է մի որ է եկեղեցի, զօ. նոքա, որոնք Դվորցովի փողոցի վերայ տուն, քարվանսարայ կամ խանութ ունին, նոքա դորանով դեռ Տափի Թաղի սուրբ Գէորգայ եկեղեցւոյ ժամաւոր չեն դառնում, ինչպէս կարծում է Գրիգոր Արծրունին, այլ այդ եկեղեցւոյ ժամաւորը նա է, որը շաբաթը մէկ անգամ կամ երկու շաբաթը մէկ անգամ կամ գոնեա ամիսը մէկ անգամ և բոլոր տօներին գալիս են այդ եկեղեցին, խոստովանվում են, ճաշակվում են այդ եկեղեցում և ոչ թէ նոքա, ինչպէս Գրիգոր Արծրունին և մի քանի ուրիշները, որոնք բարեհաճում են գալ այդ եկեղեցին, երբ որ պատգամաւորների ընտրութիւն է միայն լինում, ինչպէս ասաց Գրիգոր Արծրունին այդ եկեղեցւոյ երեսփոխին՝ ամեն կիւրակի ընտրութիւն արէք մենք էլ կը գանք, իբրև պատասխան երեսփոխի ասածին, թէ ինչ կը լինէր այս՞քան մարդ ամեն կիւրակի գար ժամը։

Այժմ իմացէք Գրիգոր Արծրունի, թէ ծուխն որն է ժամաւորը որը, որ դուք գուցէ կարող էք լինել Վանաց եկեղեցւոյ ծուխ, ինչպէս դուք ասում էք, բայց դուք Տափի Թաղի սուրբ Գէորգայ եկեղեցւոյ ժամաւորը չէք և այդ պատճառով չը պէտք է գայիք այդ եկեղեցին ընտրութեանցը մասնակցելու, դորանով դուք յափշտակել էք մի իրաւունք որ ձեզ չէր պատկանում, որ ձեզ պէս լուսաւորեալ և գիտուն մարդուն, որը արդարութեան և ճշմարտութեան պաշտպան և քարոզիչ է համարում իրան, վայել չէր, բայց այդ եկեղեցւոյ ծխականք և ժամաւորք կարող էին ձեզ ընտրել առանց ձեր այդ եկեղեցւոյ ծուխ կամ ժամաւոր լինելուն։ Բայց որովհետև դուք և ձեզ պէս շատերը, որոնք երբէք այդ եկեղեցին ոտը կոխած չէին, եկաք և մասնակցեցիք ընտրութեանցը, այդ ընտրութիւնը դարձաւ անկանոն։ Այդ պատճառաւ նեղանալու բան չը կայ, եթէ «Մեղու Հայաստանի» և «Նոր-Դար» լրագիրները անուանում են այդ և մի քանի ուրիշ եկեղեցիների ընտրութիւնները անկանոն։

Բայց Գրիգոր Արծրունին երևի նախազգուշացել է. որ այդ նորան կարող են ասել դորա համար չարունակում է այսպէս. մեր քահանաները, որ շատ ազատ ժամանակ ունին, կարող էին մի ճիշդ ցուցակ կազմել իրանց ծուխին պատկանած անձինքներին և մի ուրիշ ցուցակ իրանց եկեղեցւոյ ժամաւորների։ Շատ ու շատ ճշմարիտ է Գրիգոր Արծրունու այս խօսքերը, բայց քահանաները այդ չէին արել և այդ պատճառաւ ով որ մէկ անգամ Դվորցովի փողոցով անց էր կացել եկաւ և ընտրութեանը մասնակցեց և հէնց այդ պատճառաւ էլ «Մեղու» և «Նոր-Դար» լրագիրները իրաւունք ունին ասելու, որ ընտրութիւնը անկանոն էր։

Մի ուրիշ շատ լաւ բան էլ է ասում Գրիգոր Արծրունին. քահանան կամ երեսփոխը պէտք է մի մեծ թերթի վերայ բոլոր եկեղեցին եկողների անունները և ազգանունները ստորագրել տային, որպէս զի երևար թէ արդեօ՞ք այդ մարդը ճշմարիտ այդ եկեղեցւոյ ծուխ է, ժամաւոր է թէ ոչ և եթէ ծուխ չէ ժամաւոր չէ, կարելի էր նորան խնդրել չը մասնակցել ընտրութեանը։ Եթէ քահանան այդ բանը անէր շատ լաւ կը լինէր, իսկ ինչ որ կը վերաբերի երեսփոխին այդ նորա ոչ պարտականութիւնն և ոչ էլ իրաւունքն էր, երեսփոխի պարտականութիւնը, որ ինչպէս երևում է Գրիգոր Արծրունին չը գիտէ, եկեղեցւոյ արդեանց և ծախուց ու կալուածոց վերայ հսկելն է, բայց նա չէր զլանայ այդ անելու, եթէ հոգևոր իշխանութիւնից ունենար հրաման հսկելու ընտրութեանց վերայ կամ հաւաքուած ծխականք. ժամաւորք և անցորդայնք նորան առաջարկէին այդ գեղեցիկ միջոցը, որով անշուշտ ընտրութիւնը կանոնաւոր կը լինէր, բայց այդ ոչ քահանան արաւ և ոչ էլ ժողովուրդը առաջարկեց երեսփոխին այդ անել և Գրիգոր Արծրունին էլ, որ այդպէս գեղեցիկ միտքն ունէր, չը յայտնեց այնտեղ, գուցէ նա աւելի օգտակար համարեց պղտոր ջրում ձուկ որսալը։ Եւ այսպէսով զարմանալի չէ եթէ շատերը մասնակցեցին ընտրութեանը, որոնք ոչ ծուխ էին ոչ ժամաւոր Տափի Թաղի սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ, գուցէ նոցա մեծ մասը պ. Ծատուրեանի խանութի յաճախորդներն էին, եթէ կարելի է այսպէս ասել, որոնք մէկի առաջարկութեամբ եկան ընտրութեանը մասնակցելու, ինչպէս մի պատուական համալսարանում աւարտած երիտասարդ ընտրութեան միւս օրն ինձ ասաց, որ նա Մողնու ժամաւոր է, բայց պատահել է այն օրը պ. Ծատուրեանցի մագազինում և այնտեղ եղած պարոնների առաջարկութեամբ եկել է և մասնակցել է ընտրութեանց։

Այս էլ մի ապացոյց, որ լիակատար իրաւունք է տալիս «Մեղու» և «Նոր-Դար» լրագիրներին ասելու, որ ընտրութիւնները անկանոն էին։

Գրիգոր Արծրունու ասածներից երևում է, որ ընտրութիւնը ղեկավարող չը կար, այդ ոչ քահանայք առին իւրեանց վրայ և ոչ էլ այնտեղ հաւաքուած հասարակութիւնը դորա համար մի նախագահ ընտրեց, ծխականների և ժամաւորների ցուցակներ չէին կազմած ոչ վաղօրօք և ոչ էլ այնտեղ կազմուեցան, չ'ստուգեցան, արդեօ՞ք բոլոր ներկայ եղողները իրաւունք ունին մասնակցելու ընտրութեան թէ ոչ, արդեօ՞ք նոքա ամենքը այդ եկեղեցւոյ ծուխ և ժամաւոր են, արդեօ՞ք բոլորն էլ հայ են թէ այլազգեան, չ'ստուգվեցաւ ներկայ եղողների թիւը, ոչ ոք չը համարեց ներկայացրած տոմսակները, իմանալու համար թէ իւրաքանչիւր ներկայ գտնուող, ինչպէս հարկն է, մի տոմսակ է ներկայացրել թէ եղել են և այնպիսիք, որ ներկայացրել են մի քանիսը, և այլն և այլն այս ամեն բան տեսաւ Գրիգոր Արծրունին և այդ պատճառաւ նա ինքն հաւատի է, որ ընտրութիւնը անկանոն կերպով կատարուեց, ուրեմն և «Մեղու» և «Նոր-Դար» լրագիրները կատարեալ իրաւունք ունին ասելու, որ ընտրութիւնը անկանոն էր, ինչպէս բոլոր այնտեղ ներկայ եղողներն ասում են։

Բայց այս ինչո՞ւ այդպէս պատահեցաւ, ով է մեղաւոր։ Ամենքը և ոչ ոք կամ նոքա, որոնք աւելի զարգացած են, Եւրոպայ շատ տարիներ մնան են եկել, տեսել են ինչպէս են լինում ընտրութիւններ, գիտեն որ ով ընտրուել կամենում է պէտք է իւր պրօֆէսիօն դէ ֆուա բացարձակ ասէ, բայց աւելի ևս մեղաւոր է վիճակային կոնսիստորիան, որ այդ բանին վերաբերուեց առանց ուշադրութեան և բաւականացաւ մի շրջաբերական գրել ասելով. ընտրեցէք այս ինչ օրը, զօրօրինակ նա չը մտածեց, որ Տափի Թաղի եկեղեցւոյ աւագ քահանան մի 80 տարեկան հալից ընկած ծերունի է, որ նա կարող էր այն օր պատարագիչ լինել և որ միւսը նորընծայ թէպէտ երիտասարդ է, բայց նմանապէս անկարող ղեկավարել ընտրութիւնները։ Այս ամենից դուրս է գալիս, որ յիրաւի ընտրութիւնները անկանոն էին և դորա համար ոչ ոք էլ չը պէտք է նեղանայ, եթէ այդ բացարձակ ասեն նա մանաւանդ Գրիգոր Արծրունին, որը չը տեսած և չը լսած, մարդոց սրտումը ամփոփված բաները ասում է այնպիսի համարձակութեամբ, իբր թէ այն մարդիկը եկել և նորան խոստովանուել են իւրեանց միտքն և համոզմունքը։

Վերջապէս ի մխիթարութիւն Գրիգոր Արծրունու, կ'ասեմ, որ այդ ծայրագոյն անկանոնութիւնը դեռ չէ նշանակում, որ մեր անտարբեր ժողովուրդը ոտք կելլէ և կը պահանջէ ոչնչացնել այդ ընտրութիւնը և կամ եկեղեցական նոյնպիսի վարչութիւնը ուշադրութիւնը կը դարձնէ դորա վերայ, կը խօսեն կը խօսեն և սուս կը կենան. նա մանաւանդ, որ լրագիրներն էլ միայն եղած փաստը պատմում են, իսկ արժանը հոգալու թողնում նրա բարի նկատողութեանը, ում պարտականութիւնն է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.

Կահիրէից գրում են մի ֆրանսիական լրագրի.—Գէնէրալ Գօրդօնը յաջողութեամբ անցել է Կօրօսկօ անապատը Հուսէյն-բէյի օգնութեամբ։ Գէնէրալը հասել է Բերբեր։ Ջնջելով ամրոցներն, որոնք նշանակած են քաղաքի պաշտպանութեան համար, նա պահապան զօրքերին հանդէս արաւ, որոնք 1800 հոգուց են բաղկացած։ Սոցա երկու երրորդականը բաշիբոզուքներ են, որոնք իրաց կեանքն արժան չեն ծախել։ Գէնէրալ Գօրդօնը ապահովութեամբ մի քանի օրից կը հասնի Քարտում, որովհետև ճանապարհը Նեղոսի ափով ազատ է։ Թէև գետի ափերում Տուտի կղզուց դէպի հիւսիս մինչև Օմդուրման նկատվել են ապստամբների խմբեր, միայն սոքա չեն կարող յարձակվել լաւ զինուորված շոգենաւերի վերայ։

— Վիէննայում սօցիալականների արած մի քանի պաշտօնական անձանց սպանութեան պատճառով, քաղաքը բացառիկ վիճակի մէջ էր դրած։ Վիէննայի ոստիկանութիւնը յունվարի 19—26ը 300 հոգի արտաքսած է քաղաքից, սօցիալական պրօպօգանդա անելու համար։ Նոյն պատճառով և՛ բանտարկած են շատերը, որոնցից միայն երեքը Վիէննայի բնակիչ գրուած են։ Վիէննայի շրջակայքումն էլ, որոնք քաղաքի ոստիկանութեան շրջանից դուրս են և որոնք նոյնպէս բացառիկ վիճակի մէջ են դրած, եղել են շատ ձերբակալութիւնք։

-- Սուակիմից «Figaro» լրագրին գրում են.—«Մի ամիս առաջ եգիպտական կառավարութիւնը Սուակիմ ուղարկեց Էյլ-Էլ-Մօրհանիին, որ բոլոր արեւելեան Սուդանում սրբի համբաւ է

վայելում, որ նրան առանձին նշանակութիւն է տալիս մահմէդականաց աչքում և համարվում է Ղուրանի ամենանշանաւոր մեկնիչներից մէկն է համարվում Սուակիմ համնելից յետ Էլ-Մօրհանին երեսունից աւելի նամակներ գրեց զանազան ցեղերին: Մօտ 15 ցեղեր նրան պատասխանեցին, իսկ Հադդէնդովասի բազմամարդ ցեղի ծօթը տոհմերը մերժեցան քաղաքի դռները նրան ողջունելու համար: Օսման Դիգման, որին Էլ-Մօրհանին հաղորդել էր իւր դիտաւորութիւնն անձամբ երթալու ապստամբ ցեղերի մօտ և Ղուրանի հիման վերայ ապացուցանելու նրանց Մահդիի ինքնակոչութիւնը, պատասխանեց. — «Դուք ասում էք, որ ես չեմ հնազանդում Տաճիկներին, որ ես չեմ ճանաչում խեդիվի և խալիֆի ներկայացուցչի իշխանութիւնը: Միթէ դուք մոռանում էք, որ նոքա մասնել են երկիրը անհաւատներին և նեղում են ուղղափառներին: Սուրբ և Աստուծմէ ներշնչած մարդը ապստամբեցաւ և մենք առանց երկիւղի հետևեցինք նրան: Մահդիին Կորդ-Ֆանում թողնելով, ես հաստատապէս հաւատում էի նորա առաքելութեան, ես այժմս էլ հաւատում եմ նրան և ամեն ուղղափառ մահմէդական իմ կարծիքիս պիտի լինի: Մահդիի առաքելութիւնը անվիճելի է երկնային յայտնութիւնք ապացուցեցին այն և նորա յաղթութիւնքը հաստատեցին: Ես կարծում եմ, որ եթէ աշխարհիս բոլոր տէրութիւնք նորա վերայ յարձակվելու լինեն, նա նրանց ի փախուստ կը դարձնէ, որովհետև նորա ձեռքին է Աստուծոյ զէնքը: Միթէ կարող էի ես իմ թոյլ ուժերովս առանց Աստուծոյ օգնութեան, յաղթել այնքան լաւ զինաւորված զօրքերին: Եկէք մեզ մօտ, մենք ձեզ լաւ կ'ընդունենք, և դուք կը խորհէք, թէ մենք սխալվում ենք արդեօք, թէ գտանվում ենք ճշմարիտ ճանապարհի վերայ»: Այս նամակը, որ գրած է յարգանաց արտայայտութիւններով, վերջանում է արևելքին յատուկ նախադասութիւններով: Օսման-Դիգման յարգանօք վերաբերվում է դէպի Էլ-Մօրհանին, բայց նա չէ ճանաչում և չի էլ կամենում ճանաչել Կահիրէի կառավարութիւնը: Շէյխը մերժեց Բէկեր-փաշային յաղթողի առաջարկութիւնն և պատասխանեց, որ իւրերի վիճակը նրան չեն ներում երթալու ապստամբ ցեղերի մօտ:

— Վիէննայից հաղորդում են, որ Աւստրիայի մայրաքաղաքի բնաւորութիւնը էապէս փոխվել է, բացառիկ միջոցների գործադրութիւնից յետ: Չը նայելով որ այդ միջոցներն ուղղած են միայն անիշխանականների դէմ, բայց բոլոր բնակիչները զգում են մի ճնշող զգացմունք, որ ակներև երևում է հիւրանոցներն և պանդոկները այցելելիս, չէ երևում նախկին ուրախութիւնն և ամեն ուրեք տիրում է տխուր և կենդրոնացած տրամադրութիւն: Ամենքն էլ հծծելով են խօսում, լրտեսներից երկիւղ կրելով: Քաղաքում պտտում են շատ վրդովիչ լուրեր. շատերը հաստատում են, որ անիշխանականները դիտաւորութիւն ունէին օդը ցնդել կայսերական պալատն և բոլոր պետական շինութիւնները: Եթէ հաւատանք «Frankf. Zeit.» լրագրի Վիէննայի թղթակցի խօսքերին այս վրդովիչ լուրերի մէջ կայ և՛ ճշմարիտ մասն և այն բաւական խոշոր մասն: Այս թղթակիցը հաստատում է, որ նախագահ-նախարար կոմս Տաաֆէն ներկայացրել է պարլամէնտի յանձնաժողովին, որ կազմված է բացառիկ միջոցների օրէնքի նախագիծը քննելու համար, մի քանի վկայաթղթեր, թէ աւստրիական կառավարութիւնը գտել է հետքն ընդարձակ դաւի, որ մտածում էին գործել անիշխանականները: Դաւաճանները մըտադիր են եղած յափշտակելու Վիէննայի մի ամենահարուստ բանկը, օդը բարձրացնել ոստիկանութեան տունն և սպանել նախագահ-նախարար Տաաֆէին ելեմտից նախարար Դունայեվսկուն, ոստիկանութեան նախագահին, ներքին գործոց Աւստրիայի փոխարքային և այլ մի քանի բարձրաստիճան անձանց:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Մեղուի» խմբագրութեան մէջ ստացուեցաւ Կ. Պօլսոյ մեր ազգայնոց Միացեալ ընկերութեան Բ. տեղեկագիրը 1882—1883 տարւոյ համար: Քաղում ենք այդ գրքոյկից հետևեալ տեղեկութիւնքը:

1. ընկերութեանը գործունէութիւնը առ այժմ տարածված է չորս վիճակի վրայ, որ են Տուրուբերան, Վասպուրական, Տարօն և Կիլիկիա, ուր ընկերութիւնը ունի 27 ուսումնարաններ, որոնցից 23 արական իսկ 4 իգական սեռի համար, որոց մէջ ուսանում են 1640 տղայք և 281 աղջկերք: Դպրոցները գտնուում են մէկ ընդհանուր տեսչի և երկու դեր—տեսչի հսկողութեանց ներքոյ: Ուսուցչաց թիւն է 85:

2. «Ազգասէր Հայուհեաց», «Դպրոցասէր Արևելեան», «Բարեգործական պատ. ընկերութիւնները, նոյնպէս և սավելոյ Յանձնաժողովը նպաստել են ընկերութեանը, սրա բացարած մի քանի դպրոցների ծախսը հոգալով:

3. ընկերութիւնը առանձնապէս ուշադրութիւն է դարձրել տարրական կրթութիւն տարածել ժողովրդի մէջ և այդ յատկապէս այն տեղերում, ուր մայրենի լեզուն կամ բոլորովին մոռացված է կամ բարձի թողի արած: Այդ գեղեցիկ միտքը իրագործելու համար ընկերութիւնը ինչ-ինչ արգելքների է հանդիպել և փոքր ինչ տուժել:

4. Հաշուարարական տարւոյ ընթացքում ընկերութեան հասոյթը եղել է, որ գոյացել է հետևեալ աղբիւրներից.

Ամսավճարք 51499, պարահանդէսք 82815.50, նուէրք ի Ռուսիոյ 21851.50, տոկոս դրամապահէ 5890, տպագր. գրեանց շահ 14669. 87, զանազանք 64674. 15. ընդամենը 231,400 2 ղուրուշ, իսկ ծախուց գումարն է 211,860. 98 ղուրուշ,

5. Առ մէկն յունիսի 1883 ամի ընկերութիւնը մնացած ունի 241,522. $40^1/_2$ ղուրուշ, որոյ 1600 ոսկին պատրաստի փող է դրամապահի մօտ, իսկ մնացորդը պահանջք և գոյք:

6. ընկերութեան գլխաւոր նպաստիչ միջոցներից, ինչպէս այս հաշուից երևում է, եղել են պարահանդէսները և Պօլսոյ թաղական մասնաճիւղերի ձեռքով ժողովուած գումարներն:

7. Ռուսահայերիցս ընկերութիւնը ստացել է 1880—81-ին 81,777 ղուրուշ, 1881—82-ին 34,721, 50. 1882—83-ին 21,851. 50: Նշանակում է ռուսահայքս մեր նուէրները հետզհետէ նուազացրել ենք: Այդ առթիւ «Տեղեկագիրը» նկատում է հետևեալը. «Ի բաց առեալ մի քանի պատուելի Ռուսիաբնակ ազգայնոց նպաստներն ուրիշ որ և է գումար չէ հաւաքված Ռուսաստանի մէջ ի նպաստ ընկերութեանս և մինչդեռ Ռուսահայոց նուիրատուութեանց դադարումը ընկերութեանս մահացու հարուած մը չէ եղած՝ այլ սակայն գիտեմք ամենքնիս թէ Միացեալ ընկերութիւնք, Ռուսահայոց ուշադրութիւնը գրաւած, նոցա խրատով կազմված, և լաւ ճանչուած, ամեն հաստատութենէ՛ աւելի իրաւունք ունին Ռուսահայոց նպաստից, որոնք փորձով ցոյց տուած են թէ կարող են մեծամեծ գումարներ տալ եթէ կամին»:

* *

Շնորհակալութեամբ ստացանք մեծ. պարոն Տերենցի «Կաթուղիկոսութիւն և Խրիմեան» վերնագրով գրքոյկը, տպուած Թիֆլիզում պ. Վարդանեանի և ընկ. տպարանում: Գինն է 15 կ.: Վաճառւում է Զ. Գրիգորեանցի «Կովկասեան» գրավաճառանոցում:

* * *

Կ. Պօլսոյ «Արևելք» լրագրի ասութեամբ Տաճկաց սուլթանը բարեհաճել է (յունաց) ազգային առանձնաշնորհմանց նախկին վիճակի մէջ մնալու և պատրիարքական Պէրաթին անայլայլելի կերպիւ տրուելուն համար իւր բարձր կամքը յայտնել:

* * *

Նոյն թերթը հաղորդում է,—Սղերդի Պէրվարի գաւառակին կենդրոնավայրին և քանի մը գիւղօրէից մէջ ուժգին գետնաշարժ մը ըլլալով, խումբ մը տուներ և այլ շէնքեր կործանեցան, բայց մարդոց կորուստ չը կայ:

* * *

Ամսոյս 10-ին Զօրաքաշի ս. Գէորգ եկեղեցում հայկական եկեղեցւոյ դաւանութիւնը ընդունեց մկրտութեամբ մի 17 տարեկան քրդուհի Խութրաստ անունով:

* * *

Այսօր ամսոյս 16-ին հայ դերասանական խումբը Վարդանանց տօնի առթիւ կը տայ իւր վերջին ներկայացումը: 1. «Վարդան Մամիկոնեան» կամ Վարդանանց պատերազմը, ողբերգութիւն 4 գործող. և 5 պատկերով. հեղ. Կարինեանցի. երգերով և նոր հագուստներով: Երգերի ժամանակ և խաղամիջոցներում կածէ պ. Կարա-Մուրզան. 2. առաջին անգամ «Մէկ հարսնացու» կատ. 1 գոր. թարգ. Թուրեանի: 3 կենդանի պատկեր ներ. յուսով ենք որ Թիֆլիզի հայ հասարակութիւնը, իրանց ներկայութեամբ կը պատուէ Վարդանանց յիշատակը և կը խրախուսէ հայ դերասաններին ապագայումս ծառայելու հայկական բեմին: Իսկ կիւրակէ օրը առաւօտեան ժամի 11-ին նոյն խումբը կը տայ մի ներկայացումն մանուկների համար:

* * *

«Արևելքը» հաղորդում է.—Վանայ քաղաքապետութիւնը արգելիր է հայոց՝ կիւրակէ կամ ուրիշ օրեր սրճարաններն հաւաքուելով զբօսնուլ և թուղթ և այլն խաղալ սրճարանաց մէջ:

* * *

«Кавказъ» լրագրի ասութեամբ վրաց հոգևորականութիւնը և հասարակութիւնը մտադիր է իւր եկեղեցական աղօթք և ժամասացութիւնքն ձայնագրել տալ, որոյ համար և կազմուած է մի մասնաժողով: Պ. Կօրինէի ձեռքով արդէն պատարագի երգերն ձայնագրուած են և անցեալները, ի ներկայութեան գեր. Եզդարխին, պատարագի ժամասացութիւնը եղել է պ. Կօրինէի և այլ 4 երգչաց մասնակցութեամբ, որ և շատ յաջող է եղել:

Ի սրտէ շնորհաւորում ենք մեր վրացի եղբարց այդ խորհրդաւոր ձեռնարկութիւնը և ցանկանում ենք կատարեալ յաջողութիւն:

* * *

Նոյն թերթը յայտնում է, որ վերջերումս Ռուսիայի հպատակութիւն ընդունող Մերվցիների թիւը համնում է 240,000-ից մինչև 288,000 հոգի:

* * *

Մեզ գրում են.—Հալաբարի Հռիփսիմեան օր. ուսումնարանը կատարելապէս անտերացել է: Ուսուցիչները մէկ ամիս առաջ հոգաբարձուաց վարմանց դէմ բացատրութիւն տուին թեմական վերատեսչին պարտ ու պատշաճը տնօրինելու համար, բայց տեսնելով որ իրանց տուած տեղեկագրերը զուր անցան, թողին ուսումնարանն ու հեռացան: Այս բանը թեմ. վերատեսչի ցանկութիւնն էր, ըստ որում՝ նա վաղուց մըտադիր էր այդ ուսումնարանը մի կերպ փակել, այսինքն՝ միացնել Մարիամեան ուսումնարանի հետ և անուանել «Միացեալ ուսումնարան»:

Հոգաբարձուք իրարից խռովել, էլ ուսումնարան չեն յաճախում. նրանք իրարից խռովելու պատճառներ թէ և շատ ունենի: Ասում են, որ մինչև անգամ բռնամարտութիւն տեղի է ունեցել . . .

Հալաբարի ոստիկանը մի քանի անգամ ուշադրութիւն է դարձրել յիշեալ ուսումնարանից մշտական լսվող աղմուկի վրա: Այնտեղ վաղուց է՝ որ ոչ մի առարկայից դասախօսութիւն չը կայ: Մընացել է մի օրիորդ՝ գործին անհմուտ, որ ղեկավարում է ուսումնարանը իր ուզածին պէս: Այնտեղ 30—40 աղջիկներ անտէր-անտիրական են մնացած: Ծնողներին հոգս չէ, միայն թէ նրանք իրանց աչքից հեռացած լինեն ու գրքի կտոր կռնատակին՝ դէպի ուսումնարան ճամբայ ընկնեն: Հապա, հարցնում ենք, այդ թշուառ ուսումնարանին էլ ուրիշ տէր ու տիրական չունի... միթէ պէտք է սպասել նորանոր սկանդալների...

* * *

Ամսոյս 13-ին Վանքի մայր եկեղեցում հանդիսաւոր ժամերգութիւն կատարվեցաւ Ղևոնդեանց սրբոց տօնի առթիւ: Ներկայ էր Թիֆլիզի բոլոր եկեղեցական դասը, Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչք և աշակերտք, որոնք սուրբ պատարագից յետ գնացին Ներսիսեան հին դպրոցի դահլիճն, ուր ճառախօսութիւնք եղան և երգվեցան յարմարաւոր շարական ու երգեր: Ցաւալի է, որ այսպիսի դպրոցական հանդիսին ոչ մի հոգաբարձու ներկայ չէր և ուսուցիչներից էլ ոմանք բացակայ էին, թէև այդ տօնի պատճառով դպրոցն արձակած էր:

* * *

Ամսոյս 14-ին Վանքի մայր եկեղեցում ի ներկայութեան բոլոր եկեղեցական դասի և բազմաթիւ ժողովրդականաց կատարվեցաւ երջանկայիշատակ Ներսէս Ե-ի հոգեհանգիստը: Պատարագիչը սրբազան առաջնորդն էր, որ խօսեց յարմարաւոր քարոզ ցոյց տալով հանգուցելոյ արժանաւորութիւնքն, որով նա գրաւած է հայ ժողովրդի համակրութիւնն և ցանկութիւն յայտնեց, որ Ս. Լուսաւորչի թափուր Աթոռի համար ընտրվի Ներսիսին Ե-ի արժանաւոր յաջորդ: Սրբազան առաջնորդը իրաւամբ յանդիմանեց Թիֆլիզի հայ ժողովուրդըն, որ կաթուղիկոսական պատգամաւորի ընտրութեան վերաբերութեամբ շատ անտարբեր գտնվեցաւ, որովհետև եկեղեցեաց պատգամաւորների ընտրութեանց ժամանակ եկեղեցիք դատարկ էին:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ.
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

„ՔԻԼՉԿՈՒԼ“

Թուրքերէն լրագիրը հրատարակվում է Թիֆլիսում շաբաթը մի անգամ: Տարեկան գինն է 4 ռ., կիսամեայն 2 ռ. 50 կոպ., Թիֆլիսում ստորագրվել կարելի է պ. Շահվերդովի գործակալութենում: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջը պէտք է ողղեն պ. Ի. Բ. Բեցոլդին, Միխայլովսկի փողոց, տուն № 81: Խմբագրատունը գտնվում է Միխայլովսկի փողոցում Ֆերտի տանը № 16, Մ. Կենգենլինսկու բնակարանում:

«ԱՂԲԻՒՐ»

Լոյս տեսաւ № 2 (փետրուար) և ուղարկուեց բոլոր բաժանորդներին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

№ 2.

Տատն ու կովը. Գ. Շահվերդեան—Ընկուզենի. Ա. Մեհրաբեան.—Սառնամանիք, (բանաստեղծութիւն). Ղ. Աղայեանց.—Գիշերապահ Մկօի երազը. Կ. Մելիք-Շահնազար.—Գեղջուկ (բանաստեղծութիւն) Վաչագան.—Պարոյր Հայկազն (շարունակութիւն) Րաֆֆի.—Կաչաղակների կռիւը ագռաւների հետ, Պրոֆ. Բօգդանով.—Թարգմ. Ց. Ստեփանեան:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ.

Ելեքտրականութիւն I. Ն. Ա.—Կենդանիներ, բոյսեր և հանքեր, (բնագիտական զրոյց ըստ Պ. Բէրի) II Գ. Մ.:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ.

Անբախտ խալիֆայ. Մելիք:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Հանելուկներ. (4 հատ).—Բերուններ (6 հատ):— 2) Բացատրութիւններ: № 1-ի հանելուկի բացատրութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շիրվանզադէ

«ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ»

և

«ՀՐԴԵՀ ՆԱՒԹԱԳՈՐԾԱՐԱՆՈՒՄ»

ԱՐԺԷՔ 50 Կ.

Կարելի է ստանալ կենդրոնական գրավաճառանոցում և հրատարակչի մօտ Կատոլիչեսկայա փողոց «Աստուածատրեան և ընկ.» առևտրական տան պահեստի կանտորայում:

Առէլ Ապրէսեանց.

Մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ Պետրովսկի Ակադեմիայումն ուսումն աւարտած որոնում է մանաւոր ԴԱՍԵՐ, կամ մի այլ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ:— Հասցէն՝ Редакція «Агбюръ». Іосифу Теръ-Мосесянцъ.

ДОЗВОЛЕННО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ, 15-го Февраля 1884 г. Типограф. М. Рот. и К-о, На Гол. проспектѣ Домъ № 41. Տպարան Մ. Ռօտինեանց և ընկ.